

Mimosmluvní odpovědnost Společenství (žaloba podle čl. 235 a 288 odst. 2)

Podle čl. 235 je dána pravomoc soudů EU pro žaloby na náhradu škody způsobenou

- orgány Společenství nebo
- osobami, které jménem Společenství jednají při výkonu svých funkcí.

Podle čl. 288 je škoda hrazena podle obecných zásad společných pro právní řády členských států.

Aktivní legitimace: jednotlivci a členské státy. Neprokazuje se právní zájem na věci. Instituce Společenství tuto žalobu podat nemůže.

Důvod vzniku škody musí být přisuzován **Společenství (pasivní legitimace)**. Kromě orgánů Společenství a osob jednajících jejich jménem to jsou také agentury nebo úřady Společenství, jako např.

- Evropská agentura pro hodnocení léčiv,
- Úřad pro harmonizaci na vnitřním trhu (známkový úřad ES),
- Evropská observatoř pro drogy a toxikománii,
- Evropská agentura pro bezpečnost letecké dopravy,
- Evropský úřad pro bezpečnost potravin,
- Evropská agentura pro bezpečnost a zdraví při práci,
- Úřad Společenství pro rostlinné odrůdy aj.

Osoby jednající jménem Společenství při výkonu svých funkcí:

Nejedná se jen o zaměstnance orgánů Společenství, ale i o další osoby, které plní úkoly pro Společenství na základě smlouvy.

Způsobí-li taková osoba škodu a je-li Společenství povinno ji nahradit, může dojít k regresu proti této osobě. Jedná-li se o zaměstnance, stane se tak na základě čl. 22 Statutu zaměstnanců Společenství.

Co znamená *při výkonu svých funkcí*?

Úzké chápání - musí jít o chování při výkonu činnosti, jíž byla tato osoba pověřena. Tak např. používá-li přitom svého soukromého vozidla a způsobí-li přitom škodu, nejde o výkon funkce. V takovém případě je třeba nárok na náhradu škody uplatnit *před národním soudem*.

Pracovně právní spory, jejichž účastníkem je zaměstnanec Společenství, se řídí vždy článkem 236, i když je uplatňován nárok na náhradu škody vůči Společenství jako zaměstnavateli.

Společenství odpovídá také za škodu způsobenou aktem přijatým jeho institucemi.

Žaluje se pak orgán, který se účastnil legislativního (rozhodovacího) procesu. Je-li např. nařízení přijato Radou na návrh Komise, lze žalovat nejen Radu, ale i Komisi.

Naopak vyloučeny jsou případy, kdy k protiprávnímu úkonu došlo v místnostech Evropského parlamentu - toto jednání nelze přisuzovat Společenství jen proto, že k němu došlo na tomto místě. Taktéž rozšiřování závadné publikace politickou skupinou Evropského parlamentu na jeho půdě není jednáním Společenství.

Odpovědnost národních orgánů za aplikaci komunitárního práva musí být posuzována národními soudy.

Vztah odpovědnosti Společenství a odpovědnosti členských států: Společenství lze žalovat podle čl. 235 jen pokud škodu lze přisuzovat zcela nebo zčásti právní úpravě Společenství nebo nedostatku výkonu kontrolní pravomoci Společenství.

Je-li přijato národní rozhodnutí na základě neplatného aktu ES a osoba zaplatila na tomto základě státu určitou částku podle komunitárního práva protiprávně, je třeba nárok na náhradu uplatnit před národním soudem. Ten se pak má obrátit na ESD s otázkou na neplatnost aktu ES podle čl. 234. Náhrada škody (tj. vrácení zaplacené částky) pak bude přiznána národním soudem.

Stejný případ, kdy komunitární akt není neplatný, ale vadný v tom smyslu, že např. nestanoví přechodná opatření. Pak je dána pravomoc ESD, neboť jde jednoznačně o odpovědnost Společenství.

Obecné zásady odpovědnosti ES:

- **Předpoklady odpovědnosti** jsou klasické: protiprávní chování Společenství, vzniklá škoda (nebo škoda, jejíž vznik v budoucnu je jistý), příčinná souvislost mezi protiprávním chováním a vznikem škody. Zavinění ES se neposuzuje.

- **Promlčení** nároku na náhradu škody se posuzuje podle čl. 46 Statutu ESD. Promlčecí lhůta činí 5 let ode dne kdy nastala skutečnost, která zakládá odpovědnost ES (protiprávní chování). Nerozlišuje se promlčecí lhůta objektivní a subjektivní, ale judikatura ESD se staví k této otázce značně flexibilně. Nelze se dovolat promlčení proti poškozenému, který se o škodě dozvěděl příliš pozdě na to, aby mohl včas podat žalobu.

Promlčecí lhůta se přerušuje, pokud je podána žaloba k ESD nebo pokud poškozený uplatnil svůj nárok podáním žádosti k příslušnému orgánu ES (tj. tomu, o jehož protiprávní chování se jedná). V tomto posledním případě ale musí být podána žaloba k ESD ve lhůtách určených pro žalobu na platnost nebo na nečinnost.

Promlčení se může dovolat příslušný orgán Společenství, ESD k němu nepřihlíží ex offio.

- **Zvláštní pravidla na ochranu jednotlivců:** Odpovědnost ES nastává jen při porušení ustanovení komunitárního předpisu, který je určen k ochraně jednotlivců. Zvláštními pravidly v této souvislosti podle judikatury ESD jsou:

- zásada ochrany důvodného očekávání,
- respektování nabytých práv,
- zásada zákazu diskriminace,
- zákaz retroaktivity,
- zásada proporcionality.

Hmotné právo, podle něhož ESD rozhoduje o náhradě škody (čl. 288 odst. 2):

Podle tohoto ustanovení hradí Společenství škodu **v souladu s obecnými zásadami společnými právním řádům členských států**. Identifikace některých z těchto zásad byla provedena judikaturou ESD:

Obecně platí, že v ES je uznávána odpovědnost ve veřejnoprávním smyslu. Uvedené společné zásady nemusí být absolutně obsaženy v právních rádech všech členských států, jde o zásady jasně převažující. Patří mezi ně:

- výše uvedené tři obecné předpoklady odpovědnosti,
- ke škodě nemusí dojít v okamžiku podání žaloby, ale i v budoucnu, pokud je vznik škody jistý a je možné specifikovat její výši,
- hradí se skutečná škoda (damnum emergens) i ušlý zisk (lucrum cessans),
- není vyloučena náhrada morální újmy,
- je naopak vyloučena náhrada psychické újmy způsobené členům rodiny poškozeného,
- přiznává se náhrada škody s úroky,
- může-li poškozený přispět ke zmenšení škody, musí tak učinit.

Příčinná souvislost:

Posuzuje se postoj poškozeného ke vzniku škody. Bere se v úvahu, zda poškozený přispěl ke vzniku škody, zda se choval lehkomyšlně nebo neobezřetně či neopatrně (příliš velké hospodářské riziko). Účast třetí osoby může rovněž ovlivnit posouzení příčinné souvislosti.

Vlastní rozhodování Soudního dvora při stanovení výše škody:

Je-li stanovení výše škody zvláště obtížné, vyzve ESD strany k dohodě o výši škody. Je-li i touto cestou určení přesné výše nároku nemožné, ESD sám rozhodne ex aequo et bono (tj. nikoli podle práva). Výši škody stanoví ESD zvláštním rozsudkem. Pro vypočítání náhrady škody v národní měně státu poškozeného je rozhodující měnový kurs v době rozhodnutí o náhradě škody, nikoli v době vzniku škody.

Rozsudek ESD o náhradě škody má charakter rei iudicatae, tedy nelze o náhradě této škody dále rozhodovat v jiném řízení.

Smluvní odpovědnost Společenství (žaloba podle čl. 238 a 288 odst. 1)

Čl. 238 stanoví, že ESD má pravomoc rozhodovat spory na základě *rozhodčí doložky obsažené ve veřejnoprávní nebo soukromoprávní smlouvě* uzavřené Společenstvím nebo jeho jménem.

ESD tak působí v řízení, které připomíná rozhodčí řízení, i když ve skutečnosti jde o řízení soudní - jde tedy spíše o **prorogaci**.

Stranou smlouvy musí být orgán Společenství nebo jiný subjekt, jednající jeho jménem. Příkladem veřejnoprávní smlouvy s rozhodčí doložkou zakládající pravomoc ESD je třístranná smlouva mezi Evropskou investiční bankou, Ministerstvem financí ČR a Masarykovou univerzitou o úvěru na výstavbu kampusu.

Rozhodčí doložka (nebo spíše prorogační dohoda) vylučuje pravomoc národních soudů členských států, která je tak derogována.

Rozhodné hmotné právo:

Čl. 288 odst. 1 stanoví, že smluvní odpovědnost Společenství se řídí právem rozhodným pro příslušnou smlouvu. Toto právo je voleno stranami (klasická volba práva v mezinárodním právu soukromém), neboť jiné řešení je nepraktické. Rozhodným právem totiž musí být právo některého státu (kteréhokoli, případně i nečlenského) nebo obecné zásady práva společné členským státům (nikdy nepoužito - prakticky neschůdné).

Uvedená třístranná smlouva, na níž participuje MU, se řídí podle dohody stran právem lucemburským (vodítkem bylo sídlo EIB).

Národní právo není rozhodné pro posouzení oprávněnosti rozhodčí doložky.

Zaměstnanecké spory v ES (čl. 236)

Podle čl. 236 má ESD pravomoc rozhodovat všechny spory mezi Společenstvím a jeho zaměstnanci v mezích a za podmínek stanovených ve služebním nebo pracovním řádu. Ve skutečnosti dosud rozhodoval tyto spory Soud prvního stupně a od nynějška, resp. od ustavení zvláštního soudu pro tyto spory to bude tento zvláštní soud.

Základním hmotně i procesně právním předpisem je služební řád ES. Stanoví 4 kumulativní podmínky pro podání žaloby:

- vyčerpání administrativních prostředků,
- právní zájem na řešení sporu,
- existence důvodu sporu (předpokládané protiprávní jednání jedné ze stran pracovního poměru),
- respektování lhůt.

Rozhodným právem pro řešení pracovně právního sporu není pracovní právo kteréhokoli státu, ale vlastní předpisy ES obsažené ve služebním a pracovním řádu.

Proti rozhodnutí Soudu pro pracovně právní spory se lze odvolat k Soudu prvního stupně.

Spory týkající se práv z duševního vlastnictví

Tato otázka není upravena Smlouvou ES. Je upravena v Jednacím řádu Soudu prvního stupně (čl. 130 - 136).

Orgány ES, jejichž rozhodnutí mohou být napadena žalobou k Soudu prvního stupně, jsou Úřad pro harmonizaci na vnitřním trhu (OHIM, OHMI) pro zápis komunitární známky a průmyslového vzoru a Úřad Společenství pro rostlinné odrůdy pro zápis práv k novým odrůdám rostlin. Chystá se zřízení komunitárního patentu (zatím v návrhu).

Ochranné známky a průmyslové vzory

Úprava je obsažena v nařízení č. 40/94 v platném znění. Přihláška zápisu komunitární známky je podávána buď k národnímu známkovému úřadu nebo přímo k Úřadu pro harmonizaci na vnitřním trhu, který sídlí v Alicante (Španělsko).

V řízení o zápisu jsou přihlašované známky nebo průmyslové vzory zkoumány z hlediska absolutních a relativních překážek. Absolutní překážka je taková, která vylučuje zápis z objektivních důvodů (nedostatek rozlišovací schopnosti známky, použití nedovolených symbolů, rozpor s veřejným pořádkem). Relativní překážky se týkají podobnosti či zaměnitelnosti přihlašované známky se známkou jinou, již chráněnou (analogicky pro průmyslové vzory).

V rámci řízení o zápisu známky či průmyslového vzoru rozhodují různé orgány OHIM, a to ve dvou stupních. Jsou to ovšem orgány administrativního charakteru, a proto musí být zajištěna možnost soudního přezkumu jejich rozhodnutí.

Řízení před Soudem prvního stupně se tak může týkat jen zápisu známky či vzoru, tj. vzniku práva, nikoli nakládání s ním (např. nelze takto napadnout licenční smlouvu nebo se na jejím základě domáhat jakýchkoli práv - to je věc národních soudů).

Soud prvního stupně se pro tyto otázky specializuje - má vyčleněny dva senáty, které zahrnují

specializované soudce a jejich pomocníky).

Obdobná úprava platí pro zápis nových odrůd rostlin.

Patenty

Komunitární patent zatím sice neexistuje, ale jeho vytvoření je již v pokročilém stadiu. Nebude vytvářen zvláštní komunitární patentový úřad, ale k udělování komunitárních patentů bude využit již téměř 30 let fungující Evropský patentový úřad v Mnichově, který působí na mimokomunitární bázi.

Předpokládá se podle čl. 225a Smlouvy ES vytvoření zvláštního soudu pro komunitární patenty (na stejné úrovni jako je soud pro zaměstnanecké spory). Bude taktéž řešit spory týkající se udělení komunitárního patentu v nejširším smyslu (tedy např. i užívání vynálezu přihlášeného k ochraně do doby udělení patentu), nikoli následné dispozice s ním. Proti jeho rozhodnutí bude možno podat odvolání k Soudu prvního stupně.

Ochrana zeměpisných označení, označení původu

V této oblasti je právní stav zcela odlišný. Komunitární zápis zeměpisných označení je svěřen Komisi (nařízení č. 2081/92 a 535/97). Spory týkající se rozhodnutí Komise o zápisu nelze řešit jinak než podle čl. 230, tj. žalobou napadající rozhodnutí Komise jakožto akt sekundárního práva.

Vzhledem k tomu, že právo na zeměpisné označení (označení původu) je právem kolektivním, připadají zde v úvahu častěji žaloby členských států (které bude řešit Soudní dvůr) než žaloby jednotlivců (které by řešil Soud prvního stupně).

Spory mezi členskými státy (čl. 239)

Čl. 239 Smlouvy ES stanoví, že Soudní dvůr má pravomoc rozhodovat všechny spory mezi členskými státy, které souvisejí s předmětem Smlouvy ES, jsou-li mu tyto spory předloženy na základě rozhodčí smlouvy.

Pojem "rozhodčí smlouva" zde má jiný význam než je obvyklé. Jde totiž o spor mezi státy, tedy na úrovni mezinárodního práva veřejného. Kromě toho si lze stěží představit, že by členské státy mezi sebou řešily spory spadající do předmětu Smlouvy ES jinde (např. před Mezinárodním soudním dvorem).

Toto ustanovení je obecné, zatímco čl. 227 má charakter ustanovení zvláštního (žaloba na porušení práva ES).

Další obecné otázky týkající se všech řízení před soudy ES

Odkladný účinek

Podle čl. 242 podané žaloby nemají odkladný účinek. Znamená to na příklad, že pokuta uložená Komisí podniku musí být zaplacená ve stanovené lhůtě, i když byla podána žaloba k Soudu prvního stupně. Pokud ji tento soud zruší nebo sníží, bude odpovídající částka vrácena.

Vyžadují-li to okolnosti, může ESD nařídít odklad provádění napadeného aktu. K tomu je ale třeba zvláštního rozhodnutí soudu. Toto ustanovení je praktické u řízení o neplatnost aktu sekundárního práva, který předpokládá prováděcí opatření ze strany členských států.

Předběžná opatření

Článek 243 umožňuje komunitárním soudům nařizovat předběžná opatření, uznají-li to za vhodné.

Vykonatelnost rozsudků

Výkon rozhodnutí komunitárních orgánů se řídí článkem 256 Smlouvy ES. Toto ustanovení se týká rozhodnutí Komise, rady a soudů ES.

Jedná se pouze o rozhodnutí, která ukládají peněžitý závazek jednotlivcům.

Tento výkon probíhá prostřednictvím soudů členských států a řídí se předpisy občanského práva procesním státu, na jehož území má být výkon rozhodnutí proveden.

Výlučná pravomoc ESD – čl. 240